

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
Straffrättsenheten
Dnr Ju2021/02078/L5

Yttrande över betänkandet ”*En stärkt rättsprocess och en ökad lagföring*” (SOU 2021:35)

Inledning

Malmö tingsrätt har ombetts att yttra sig över rubricerat betänkande och har granskat det utifrån tingsrättens verksamhetsområde. Tingsrätten tillstyrker i huvudsak de förslag som presenteras i utredningen, med reservation för de synpunkter och påpekanden som anges i det följande.

Mened, övergrepp i rättssak och skyddande av brottsling

Tingsrätten instämmer i utredningens bedömning att det bör införas kvalifikationsgrunder för grovt skyddande av brottsling i 17 kap. 11 § brottsbalken. Tingsrätten anser dock att det kan ifrågasättas om de föreslagna kvalifikationsgrunderna vare sig medför att det blir tydligare vilka fall av skyddande av brottsling som är hänförliga till respektive grad, eller att kvalifikationsgrunderna underlättar domstolarnas möjligheter att göra nyanserade bedömningar. Med vetskap om att föreslagna kvalifikationsgrunder utgår från befintliga kvalifikationsgrunder i andra straffbestämmelser med motsvarande skyddsintresse anser tingsrätten särskilt att den kvalifikationsgrund som tar sikte på att det *har uppkommit eller funnits risk för betydande men för det allmänna* framstår som ålderdomlig och att den lämpligen skulle kunna preciseras i syfte att underlätta domstolarnas tillämpning. Under alla omständigheter anser tingsrätten att det är nödvändigt att lagstiftaren, utöver generella uttalanden om de omständigheter som kan beaktas inom ramen för en sådan kvalifikationsgrund, även tillhandahåller vägledning i fråga om vad som i förhållande till det aktuella brottet utgör *betydande men* för det allmänna och när *risk* för sådant men kan anses ha förelegat.

Tingsrätten anser därutöver att termen ”den brottslige” framstår som ålderdomlig och föreslår därför att 17 kap. 11 § femte stycket brottsbalken ges följande lydelse.

Ansvar ska inte dömas ut om gärningen är att anse som ringa med hänsyn till gärningsmannens förhållande till *brottslingen, det brott som denne begått* och övriga omständigheter.

I övrigt tillstyrker tingsrätten utredningens förslag i fråga om brotten mened, övergrepp i rättssak och skyddande av brottsling.

Strafflindring vid medverkan till utredning av annans brott

Tingsrätten delar utredningens slutsats att det på ett principiellt plan inte föreligger hinder mot att utvidga den befintliga möjligheten till strafflindring vid utredningsmedverkan till att även kunna omfatta strafflindring vid medverkan till utredning av någon annans brott. En sådan ordning får anses befogad bland annat eftersom den på ett proportionerligt sätt öppnar för såväl en ökad lagföring som för en effektivare användning av de brottsbekämpande myndigheternas resurser.

Den föreslagna utformningen av den nya bestämmelsen i 29 kap. 5 a § överensstämmer i allt väsentligt med grundstrukturen i den befintliga bestämmelsen i nuvarande 29 kap. 5 § 5 brottsbalken. Tingsrätten har mot den bakgrunden inte heller några invändningar mot den föreslagna formuleringen av den nya bestämmelsen. Det framstår även som väl avvägt att möjligheten till strafflindring vid utredningsmedverkan till annans brottslighet förutsätter att det rör sig om gärningar för vilka det inte är föreskrivet lindrigare straff än sex månaders fängelse.

Samtidigt anser tingsrätten att det i och för sig finns skäl att fundera över i vilken utsträckning bestämmelsen kan förväntas komma att tillämpas i praktiken. Som framhållits i det särskilda yttrandet lär en misstänkt som överväger att lämna uppgifter om andras brottslighet – särskilt inom ramen för kriminella nätverk – i flertalet fall komma att kräva absoluta garantier om strafflindring. I detta avseende ansluter sig tingsrätten till utredningens bedömning att det dock inte bör införas ett system som innebär att åklagaren kan ge en misstänkt löften om strafflindring eller fatta beslut i påföljdsfrågan med bindande verkan för domstolen. Icke desto mindre lär avsaknaden av denna möjlighet i majoriteten av fallen leda till att den misstänkte avböjer att lämna några uppgifter. Tingsrätten noterar i denna del att utredningen i sin prognos i konsekvensbeskrivningen anger att bestämmelsen endast kan förväntas komma att tillämpas i ca 5–10 fall per år på ett nationellt plan.

Å andra sidan har det i utredningen likväl framkommit att motsvarande möjlighet till strafflindring i bl.a. Danmark och Norge förefaller tillämpas i viss utsträckning. Utifrån denna erfarenhet från de nordiska grannländerna kan det således inte uteslutas att den föreslagna bestämmelsen kan komma att äga viss praktisk tillämpning. Vid en sammantagen bedömning finner tingsrätten därmed att argumenten för ett införande av det föreslagna systemet väger tyngre än argumenten mot ett sådant införande. Tingsrätten tillstyrker därför att den föreslagna möjligheten till strafflindring vid medverkan i utredningen av annans brottslighet införs.

Tingsrätten vill dock särskilt framhålla utredningens eget påpekande om att en bestämmelse om strafflindring vid utredningsmedverkan ”*måste vara förutsebar för den enskilde för att kunna bli effektiv*” (betänkandet s. 228, andra stycket). För att kunna uppnå denna förutsebarhet för den enskilde krävs att lagstiftaren även tillhandahåller vissa övergripande riktlinjer till åklagare och domstolar för hur lagstiftaren avser att systemet ska tillämpas praktiskt. Utredningen synes emellertid helt ha överlämnat den frågan till den dömande verksamheten med hänvisning till att frågan bör utvecklas i domstolarnas praxis. Med en sådan utgångspunkt blir risken uppenbar att olika domstolar under lång tid framöver kommer att tillämpa den nya bestämmelsen på olika sätt och i olika omfattning. En sådan ordning kan

enligt tingsrätten inte anses främja förutsättningarna för att göra systemet förutsebart för den enskilde.

Tingsrätten noterar exempelvis att det i betänkandet saknas uttalanden huruvida medverkan till utredningen av egen brottslighet som utgångspunkt bör föranleda mer, mindre eller lika mycket strafflindring som när motsvarande uppgifter lämnas om annans brottslighet i ett typscenario där alla övriga omständigheter är lika.

Utredningen lämnar inte heller någon ledning i frågan huruvida storleken på strafflindringen ska bestämmas utifrån straffvärdet för gärningen eller utifrån det s.k. straffmättningsvärdet (dvs. först efter att bl.a. övriga billighetsskäl hänförliga till den tilltalades personliga förhållanden har beaktats). Det framgår inte heller av utredningens överväganden huruvida åklagaren även bör beakta övriga tillämpliga billighetsskäl i 29 kap. 5 § brottsbalken redan i samband med sitt påföljdsförslag.

Oavsett ovanstående ska det vidare framhållas att det inte sällan förekommer att domstolen har en annan uppfattning än åklagaren beträffande en konkret gärnings straffvärde. Motsvarande frågeställning aktualiseras även i de vanligt förekommande situationerna när domstolen inte finner åtalet styrkt i dess helhet. Så blir fallet bl.a. när domstolen dömer för försöksbrott i stället för fullbordat brott, eller när gärningen rubriceras ner från t.ex. mord till grov misshandel. Sådana utfall påverkar givetvis straffvärdet i sänkande riktning i förhållande till den gärning som åtalet och påföljdsförslaget ursprungligen avsåg. Om domstolen exempelvis anser att straffvärdet för en gärning i något av de ovannämnda fallen är ett år lägre än vad åklagaren har yrkat inställer sig frågan om domstolen även ska reducera den föreslagna strafflindringen i åklagarens påföljdsförslag i proportion till det sänkta straff(mättnings)värdet. Någon vägledning i situationer av det nu nämnda slaget tillhandahålls inte i utredningens betänkande. Tingsrätten efterfrågar klargöranden i dessa delar inför ett eventuellt införande av bestämmelsen.

Med de anmärkningar som redogjorts ovan tillstyrker tingsrätten utredningens övriga förslag beträffande strafflindring vid medverkan till utredning av annans brott på de grunder som anförts i betänkandet.

I handläggningen har deltagit lagmannen Johan Kvart samt chefsrådmännen Lennart Strinäs, Dag Cohen, Anna Täcklind och Ylva Teurneau, med tingsfiskalerna Patrik Alfredsson och Filip Redin som föredragande.

Johan Kvart

Patrik Alfredsson

Filip Redin